

Michael
Herr

absynt
prekliati/reportéri

Depeše

„Vojna! Drogy!
Dobrodružstvo!“

absynt

Michael Herr Depeše

Preklad: Peter Tkačenko

Prekliati reportéri
Absynt 2019

Mame a otcovi

Copyright © 1960, 1968, 1970, 1977 by Michael Herr

All rights reserved

Cover Art © Pavlína Morháčová

Translation © Peter Tkačenko

ISBN 978-80-8203-099-3

Publikáciu z verejných zdrojov podporil

Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Nádych

Na stene môjho saigonského bytu visela mapa Vietnamu, a niekedy, keď som sa neskoro v noci vrátil do mesta, som bol taký unavený, že som sa ledva zmožil vyzuť si čižmy, ležal som na posteli a díval som sa na ňu. Tá mapa bola hotový zázrak, najmä teraz, keď nezodpovedala skutočnosti. Po prvé, bola poriadne stará. Pred dlhými rokmi ju tam nechal niektorý z predchádzajúcich nájomníkov, pravdepodobne Francúz, pretože bola vyrobená v Paríži. Po rokoch vo vlhkej saigonskej horúčave sa papier v ráme zošúveril, takže zobrazené krajiny pripomínali zvlnený závoj. Vietnam bol rozdelený na bývalé teritória – Tonkin, Annam a Kočinčínu, a na západ od Laosu a Kambodže ležalo kráľovstvo Siam. Je to stará mapa, vravieval som návštevam, veľmi stará mapa.

Keby sa mŕtva zem vedela vrátiť z minulosti a strašiť, tak ako to robia mŕtvi ľudia, dokázala by moju mapu označiť ako AKTUÁLNA a spáliť všetky ostatné mapy, ktoré sa používali od roku 1964, ale spoľahnite sa, že nič také sa nechystalo. Písal sa koniec roku 1967 a ani tie najpodrobnejšie mapy toho už veľa neprezrádzali. Čítať z nich bolo ako čítať z tvári Vietnamcov a to pripomínalo snahu vyčítať niečo z vetra. Vedeli sme, že väčšina informácií sa dá používať flexibilne, že rôzna pôda rozprávala rôznym ľuďom rôzne príbehy. Zároveň sme vedeli, že už roky tu nie je žiadna krajina, ale vojna.

Velenie nám v jednom kuse vravelo o boji s jednotkami Vietkongu, že boli vyhladené, lenže o mesiac sa opäť objavili v plnej sile. Nebolo na tom nič strašidelné, ale keď sme sa na územie Vietkongu vydali my, zvyčajne sme ho obsadili natrvalo, a keď

sme ho aj neudržali, aspoň bolo vidieť, že sme tam boli. Koncom svojho prvého týždňa v teréne som sa zoznámil so spravodajským dôstojníkom veliteľstva 25. divízie v Cu Chi, ktorý mi najprv na mape a potom z vrtuľníka ukázal, čo urobili s lesmi Ho Bo – s vyhladenými lesmi Ho Bo. Porátali sa s nimi obrovské rímske pluhy, chemikálie a dlhotrvajúci, pomalý oheň. Spoločne vymazali stovky akrov obrábaných plantáží a divého lesa, čím „nepriateľa pripravili o vzácne zdroje a úkryt“.

Už takmer rok bolo jeho povolaním informovať ľudí o operácii: korešpondentov, kongresmanov na návšteve, filmové hviezdy, prezidentov korporácií, dôstojníkov z polovice armád sveta, a stále to prežíval rovnako. Akoby ho to udržiavalo mladého, jeho nadšenie vyvolávalo dojem, že vypisuje dlhočízné listy domov manželke. O tom, že keď máte správne zručnosti a nástroje, je to vidieť. A aj keď v nasledujúcich mesiacoch „významne“ vzrástla početnosť nepriateľských aktivít v oblasti vojnovéj zóny C, aj keď sa americké straty zdvojnásobili, a potom sa opäť zdvojnásobili, môžete vziať jed na to, že nič z toho sa neudialo v lesoch Ho Bo...

I

Pred odchodom do noci ste od zdravotníkov dostali tabletky, po dexedríne vám páchlo z úst, ako keď nadhlo zavriete hady do krčaha. Nikdy som ich nepotreboval, stačil mi najmenší kontakt, alebo niečo, čo znelo ako kontakt, a bol som naspí-dovaný až nad hlavu. Kedykoľvek som začul čokoľvek mimo nášho úzkeho zomknutého kruhu, takmer som vyskočil a dúfal som, že som to, pre boha živého, nepočul len ja. Niekoľko rán do tmy kilometer od nás a zvieralo mi hrud', akoby mi na prsiach sedel slon, a ťahal som kyslík z päty. Keď som v džungli zbadal pohyblivé svetielko, prichytil som sa, ako si popod nos šepkám, „Na toto nie som pripravený, na toto nie som pripravený.“ Vtedy som sa rozhodol, že to nechám

tak a po nociach budem robiť niečo iné. Nechcel som chodiť von ako noční útočníci alebo prieskumné jednotky v hĺbke nepriateľského územia, ktoré sa zakrádali v okolí táborov Vietkongu alebo pohyblivých kolón Severovietnamcov. Vedel som, že na to nemám, a nezostávalo mi iné, len sa s tým zmieriť. Tak či onak, tabletky som si šetрил na neskôr, na Saigon a príšerné depresie, ktoré som tam prežíval.

Poznal som istého prieskumníka zo 4. divízie, ktorý tie tablety hltal po hrstiach, z pravého vrecka tigrovanej uniformy vyberal za hrste stimulátorov, z ľavého zasa sedatív, tie prvé mu mali pomôcť presekať si v džungli chodník a tie druhé, aby sa po ňom odvážil pustiť. Povedal mi, že keď si ich dobre namixoval, videl džungľu po zotmení ako cez prístroj na nočné videnie. „Mám s nimi lepší prehľad, to sa musí uznať.“

Práve absolvoval svoj tretí turnus. V roku 1965 ako jediný zo svojej čaty v rámci 1. aeromobilnej jazdeckej divízie prežil bitku v údolí Ia Drang. O rok nato sa vrátil ako člen Špeciálnych síl a v jedno ráno sa po prepadnutí skryl pod mŕtve telá svojich kamarátov, zatiaľ čo chlapi z Vietkongu chodili hore-dolu a pre istotu ich prebodávali nožmi. Vzali im výzbroj a výstroj, vrátane baretov, a nakoniec so smiechom odišli. Potom už preňho neprichádzalo do úvahy nič iné ako prieskumné jednotky.

„Jednoducho už sa neviem zaradiť do života,“ povedal mi. Vraj keď bol naposledy doma, celý deň posedával v izbe, občas vystrčil z okna hlavneň loveckej pušky a sledoval ňou okoloidúcich ľudí a autá, až kým sa všetko, čo vnímal, nesusťredilo na pocit v končeku prsta na spúšti. „Moji fotrovci z toho boli poriadne zmagorení,“ povedal mi. Lenže z neho boli ľudia zmagorení dokonca aj tu.

„Čo si, prepáč, ale na mňa je až moc vyšinutý,“ povedal mi jeden chlap z jeho jednotky. „Stačí sa mu pozrieť do očí a hneď vidíš, z čoho mu tak jebe.“

„Presne, ale musíš to urobiť tak, aby si to nevšimol,“ dodal ktosi ďalší. „Si píš, že nechceš, aby ťa pri tom pristihol.“

Ibaže on ako keby na to v kuse striehol, s otvorenými očami tuším aj spal, a aj tak som sa ho bál. Zmohol som sa len na jeden rýchly pohľad, z ktorého som mal pocit, ako keby som sa díval na dno oceánu. Nosil zlatú náušnicu a čelenku, ktorú si urobil z útržku parašutistickej kamufláže, a keďže mu nikto nepovedal, že by si mal ostrihať vlasy, padali mu pod plecia, kde zakrývali hrubú fialovú jazvu. Ani len na základni sa nepohol na krok, ak nemal pri sebe aspoň štyridsaťpäťku a nôž, a pretože som nechcel nosiť zbraň, považoval ma za čudáka.

„Oslovil vás už nejaký reportér?“ spýtal som sa ho.

„Tých mi treba ako mŕtvemu kabát,“ odvetil. „Nič osobné.“

Povedal mi však bohovskú historiku, na vojenskú historiku bola taká prostá a zároveň veľavravná, že mi trvalo rok, kým som ju pochopil.

„Jedna hliadka sa vybrala na kopec. Vrátil sa jediný chlap. Skôr ako nám stihol povedať, čo sa stalo, bolo po ňom.“

Čakal som na zvyšok, ale očividne skončil. Keď som ho poprosil o vysvetlenie, čo sa stalo, ľútosť sa na mňa pozrel ako na úbožiaka, akože by musel byť padnutý na hlavu, aby plynul čas rozprávaním historiek niekomu takému sprostému, ako som ja.

Tvár mal celú zmaľovanú na nočné expedície, vyzeral ako nejaký prelud, bol pravým opakom druhého extrému, tých zmaľovaných tvárí, čo som len pred niekoľkými týždňami vídaval v San Franciscu. V nasledujúcich hodinách stál v džungli bez výrazu, zvuku či pohybu, akoby bol strom, a boh chráň jeho nepriateľov, ak ich nebolo aspoň za pol čaty. Bol to dobrý zabijak, jeden z našich najlepších. Chlapi z jeho tímu postávali pred stanom, držali sa bokom od ostatných jednotiek, ako prieskumníci mali vlastnú latrínu a mimoriadne prídely mrazom sušeného jedla, vojenskej delikatesy

rovnakej kvality, akú predávali v amerických obchodoch Abercrombie & Fitch. Keď okolo nich cestou do jedálne alebo naspäť kráčali príslušníci bežných jednotiek, mali chuť sa ich strániť. Akokoľvek sa v boji zocelili, v porovnaní s členmi prieskumných jednotiek vyzerali ako neviniatka. Keď sa tým zhromaždil, vybral sa dole kopcom k pristávacej dráhe, prešiel cez ňu a zamieril do lesov.

Už som sa s tým chlapom nikdy nerozprával, ale videl som ho. Prieskumníci sa vrátili na druhý deň ráno, viedli so sebou zajatca, oči mal previazané šatkou a lakte spútané za chrbtom. Nepochyboval som, že priestory prieskumnej jednotky boli počas výsluchu neprístupné, a tak či tak som už na pristávacej dráhe čakal na vrtuľník, ktorý ma mal odviezť.

„Hej, chalani, čo ste zač, nie ste zabávači, ktorých nám sem posielajú z USO? Reku, asi ste zabávači, keď máte také dlhé vlasy.“ Page si toho chlapca odfotil, ja som si zapísal jeho slová, Flynn sa zasmial a povedal mu, že sme Rolling Stones. Toho leta sme v trojici cestovali asi mesiac. Pamätám sa, ako na jednej pristávacej dráhe pristál vojenský vrtuľník, ktorému z antény visel obilný klas, keď k nám podišiel vojenský veliteľ a skoro z nás dostal infarkt.

„Chlapi, vy nesalutujete dôstojníkom?“

„Nie sme vaši chlapi,“ odvetil mu Page. „Sme novinári.“

Len čo to veliteľ začul, chcel kvôli nám zorganizovať spontánnu operáciu, zburcovať celú brigádu a dať pozabíjať nejakých ľudí. Zastavili sme ho len vďaka tomu, že sme sa rozhodli odletieť najbližším vrtuľníkom. Neuveriteľné, čo sú niektorí velitelia ochotní urobiť pre trochu tlačiarenskej černe. Page si svoju poľnú výbavu rád vylepšoval bláznivými prívěskami, šatkami a korálikmi, a keďže bol navyše Angličan, chlapi naňho civeli, ako keby práve priletel z Marsu. Sean Flynn občas vyzeral ešte krajšie ako jeho otec Errol Flynn pred tridsiatimi rokmi v role kapitána Blooda, ale

niekedy pripomínal skôr Antonina Artauda vracajúceho sa z náročnej výpravy do srdca temnoty, kde ho výdatne naložili informáciami, vstupmi! Vstupy! Razil potom, celé hodiny posedával a česal si fúzy pílkou svojho vojenského švajčiarskeho nožika. Boli sme vyzbrojení trávou a páskami: *Have You Seen Your Mother, Baby, Standing in the Shadows*, výberovkou *The Animals, Strange Days, Purple Haze, Archie Bell & the Drells*: „Nazdar všetci, pochytajme sa...“ Občas sme sa vrtuľníkom dali odviezť do nebezpečnejších zón toho pekla, ale vojna sa vtedy upokojila a zväčša sme vidali len pristávacie dráhy, tábory, kolektívne vrčanie, tváre, príbehy.

„Najlepšie je byť furt v pohybe,“ povedal nám jeden z nich. „Nezastavujte, hýbte sa, chápete, ako to myslím?“

Chápali sme. Bol pohyblivý cieľ, pohyb bol preňho receptom na prežitie, skutočné dieťa vojny, pretože ak ste sa chceli hýbať, systém vám to s radosťou umožnil, až na výnimky, keď ste boli v slepej uličke alebo v pasci. Bola to rovnako dobrá technika prežitia ako akákoľvek iná, pravda, ak vychádzame z toho, že ste tam chceli zostať a vidieť to zblízka. Zo začiatku to bolo jednoduché, časom to však naberalo tvar špirály, pretože čím viac ste sa hýbali, tým viac ste toho videli, čím viac ste toho videli, tým viac ste toho riskovali (okrem smrti a zmrzačenia), a čím viac ste toho riskovali, tým viac ste toho museli zabudnúť, keď sa z vás stal „veterán“. Niektorí z nás sa motali dookola ako šialení, až sme netušili, kam vlastne utekáme, všade bola samá vojna s občasnými nečakanými prestávkami. Predtým, než sme mohli používať vrtuľníky ako taxíky, museli sme byť fakt vyčerpaní, deprimovaní na hranici kolapsu alebo zhulení ópium, aby sme pôsobili aspoň trochu pokojne, inak sme sa vkuse hniezdili, ako keby na nás niečo číhalo, ha-ha, La Vida Loca.

Niekoľko mesiacov po mojom návrate sa stovky vrtuľníkov, v ktorých som sa viezol, začali zhromažďovať, až vytvorili jeden kolektívny metavrtuľník, a pre mňa to bola tá

najsexi vec; záchranca-ničiteľ, dobrodinec-likvidátor, pravo-ľavá ruka, svižná, rozvážna a ľudská; horúca oceľ, olej, džungľou nasýtená celtovina, chladnúci a opäť sa zahrievajúci pot, v jednom uchu rock and roll z kazety, v druhom rachot guľometu páliaceho z dverí, benzín, horúčava, vitalita a smrť, smrť, ktorá nebola votrelcom. Chlapi z posádok vraveli, že keď ste raz odniesli mŕtveho človeka, zostal s vami navždy, všade šiel s vami. Ako všetci bojovníci, aj oni boli hlboko poverčiví a bez výnimky preháňali, bola však (ako som vedel) neznesiteľná pravda, že po bezprostrednom kontakte s mŕtvymi intenzívne vnímate silu ich blízkosti, ktorá dlho doznieva; veľmi dlho. Boli aj citlivkári, ktorým stačil pohľad a poskladali sa, ale aj na vymletých chrapúňoch bolo vidieť, že sa v nich deje niečo čudné a mimoriadne.

Vrtuľníky a z nich vyskakujúci ľudia, do nich naskakujúci nedočkaví chlapi, ktorí by sa hnali, aj keby sa stroje nikam neponáhľali. Vrtuľníky stúpajúce z fliačikov zeme vyklčovaných v džungli, trasľavo klesajúce nad strechami budov, vyhadzovanie škatúľ s proviantom a muníciou, nakladanie mŕtvych a ranených. Vrtuľníky niekedy lietali tak často, že ste za jediný deň mohli pristáť na piatich či šiestich miestach, poobzerať sa, započúvať sa do rečí a nastúpiť do ďalšieho. Niektoré základne boli veľké ako tridsaťtisícové mestá, inokedy sme priniesli proviant jedinému chlapovi. Ani divá sviňa netuší, čo tam vlastne robil, povedal mi len, „Nič si nevidel, jasné, kamoš? Vôbec si tu nebol.“ Boli sme vo fajnových klimatizovaných táboroch, ktoré razili lepšími ľuďmi, násilie bolo mŕkve a „ďaleko odtiaľto“; v táboroch s názvami po manželkách veliteľov, prístávacia dráha Thelma, prístávacia dráha Betty Lou; na číslami označených vrchoch, kde som nechcel zostať; na chodníkoch, v močiaroch, v hustom kroví, v kríkoch, na ryžových poliach, v dedinách, ba aj mestách, kde pôda nezvládala vsať, čo sa v boji prelialo, a dávali ste si pozor, kam šliapete.

Občas, keď ste vo vrtuľníku vyleteli nad kopec, až po ďalší kopec sa vám pred očami otvorila krajina, spálená zem, ešte dymiace rumovisko, a čosi medzi prsami a žalúdkom sa vám obrátilo naruby.

Tenké pásiky dymu zo spálených ryžových polí okolo zasiahnutých cieľov, jagavo biely dym z dymu, hustý čierny dym z napalnu, hovorilo sa, že v blízkosti miesta, odkiaľ stúpa napalmový dym, by vám vysalo vzduch priamo z pľúc. Keď sme raz preleteli ponad čerstvo zbombardovanú dedinku, v hlave sa mi spustila pesnička Wingyho Manona, ktorú som počul, keď som bol malý: „Zastavte vojnu, tieto mačky sa zabíjajú.“ Nato sme klesli, zakrúžili sme nad miestom, až sme zosadli na plochu označenú fialovým dymom, z chatrčí sa k nám rozbehli desiatky detí, aby sa pozreli na pristátie, pilot sa smial a prehodil, „Vietnam, kamoš. Zbombarduj ich, nakrím ich, zbombarduj ich, nakrím ich.“

Lietat' nad džungľou bola takmer rýdza rozkoš, prechádzať ňou pešo bola takmer rýdza bolesť. Nepatril som tam. Možno bola naozaj taká, ako o nej hovorili tamojší obyvatelia – krajina na druhej strane; prinajmenšom to bolo veľmi vážne, odovzdal som jej niečo, čo sa mi už nikdy nevrátilo. („Jój, džungľa sa dá. Ak ju poznáš, môžeš si v nej v pohode nažívať, ak nie, do hodiny ťa dostane. Maximálne.“) Jeden korešpondent raz postával v hustej džungli s niekoľkými vojakmi a prehodil, „Teda, musíte tu mať bohovské západy slnka,“ a oni sa skoro došťali od smiechu. Ale keď ste sa z výšky pozerali na tropický západ slnka, navždy sa zmenil spôsob, akým ste zmyšľali o svetle. Zároveň ste sa mohli ocitnúť nad miestami, ktoré boli také kruté, že do piatich minút sa vám ten výjav v hlave zmenil na čiernobiely.

Mohol to byť najmrazivejší pohľad na svete, okamih, keď stojíte na okraji čistinky a sledujete, ako opäť štartuje vrtuľník, ktorým ste pred chvíľou dorazili, okamih, keď môžete

premyšľať, čo vás čaká: či ste na zlom mieste, na nesprávnom mieste, azda aj na poslednom mieste a či ste tentoraz neurobili príšernú chybu.

V jednom tábore v Soc Trangu nám chlap na pristávacej ploche povedal, „Keď hľadáte príbeh, máte svoj šťastný deň, práve máme pohotovosť,“ a kým sa mi vrtuľník stratil z očí, bolo mi jasné, že pohotovosť mám aj ja.

„Presne tak,“ oznámil veliteľ tábora, „rozhodne očakávame spršku. Rád vás vidím.“ Bol to mladý kapitán, smial sa a spodkami pripevňoval na seba šesťnásť zásobníkov, aby mohol rýchlejšie dobíjať „šťavu“. Všetci tam mali naponáhlo, otvárali debny, vyťahovali granáty, kontrolovali mínomety, pripravovali si muníciu do automatických zbraní, aké som ešte nevidel, zacvakávali zaoblené zásobníky v tvare banánu. Boli pripútaní k pozorovacím stanovištiam naprieč táborom, jeden k druhému, sami k sebe, a keď sa zotmelo, ešte sa to zhoršilo. Na oblohe bezočivo svietil mesiac v splne, bol ako napuchnuté vlhké zahnívajúce ovocie. Na pohľad bol mäkučký, zahalený šafranovou hmlou, no svetlo, čo sa z neho šírilo na vrecia s pieskom a do džungle, bolo ostré a jasné. Aby sme stlmili to svetlo a príšernosti, ktoré odhaľovalo, všetci sme si pod oči natreli nočný armádny kozmetický prípravok. (Len aby som sa niečím zamestnal, okolo polnoci som prešiel do druhého sektora a zahľadel som sa na cestu, ktorá geometricky presne smerovala k ceste číslo 4. Stuhnutá žltá stuha sa vinula za horizont, a keď som sa na ňu zadíval, videl som, ako sa hýbe, celá cesta.) Vyskytlo sa zopár ostrých sporov o tom, komu svetlo v skutočnosti pomáha, či útočníkom, alebo obrancom, chlapi sedeli dookola so širokouhlými očami, sánky mali vytrčené, akoby z nich mohli páliť guľky, hniezdili sa a vrteli v maskáčových uniformách. „Nemá zmysel sa moc uvoľňovať, ani Vietnamci sa neuvolňujú, just keď ti bude tak akurát, prídu a vyserú sa ti na hlavu.“ Tak to išlo až do rána, celú noc som fajčil tempom škatuľka za hodinu, a nič sa

nestalo. Sotva sa rozbrieždilo, bol som na pristávacej ploche a pýtal som sa na vrtuľník.

O niekoľko dní sme sa so Seanom Flynnom ocitli na veľkej základni v americkej zóne, kde sme videli opačný extrém, hotové zaťažkávacie cvičenie v Národnej garde. Veliaci plukovník bol v ten deň taký opitý, že zo seba ledva dostal nejaké slová, a keď sa mu to konečne podarilo, bľabotal veci ako „Chceme si byť nabetón istí, že keď na nás tí druhí niečo skúsia, neprichytia nás so stiahnutými gaťami.“ Hlavnou úlohou posádky bola preventívna odstrašujúca delostrelecká paľba, ale jeden z chlapov nám povedal, že majú najhoršiu bilanciu zo všetkých miestnych oddielov, možno v celej krajine, že sa im podarilo preventívne odstrašiť húfy spiacich civilistov, kórejských mariňákov, dokonca zopár amerických hliadok, ale sotva niekoho z Vietkongu. (Plukovník to delostrelectvo vytrvalo nazýval „artiléria“. Keď to povedal prvýkrát, vymenili sme si s Flynnom pohľady, druhýkrát nám vybehlo pivo nosom, načo sa plukovník rozrehotal, akoby sme boli smiešni my.) Neboli tam vrecia s pieskom, porozkladaná munícia ani chlapi, ktorí by sa na nás pozerali s výrazom „Sme v pohode, prečo vy nie ste?“ Na pristávacej ploche sa Sean dal o tom do reči s operátorom, ktorého to očividne našťvalo. „Takže takto? Choď do riti, čo sa z nich máme posrať? Už tri mesiace sme tu z Vietkongu nevideli ani nohu.“

„Dobre, tak ste v pohode,“ bránil sa Sean. „Čo je s naším vrtuľníkom?“

Občas sa všetko zastavilo, nič nelietalo, ani ste sa nedozvedeli prečo. Raz som zostal trčať na akejsi zabudnutej základni v delte Mekongu, tamojší veliteľ sa napchával čokoládovými tyčinkami, dvadsať hodín denne púšťal country a westernové pesničky, až som v spánku, keď sa mi naskytla možnosť spať, počúval *Hore na Wolvertonskej hore, Sám ako netopiere a medvede v Millerovej jaskyni, prípadne Spadol som do ohnivého kruhu*, obklopený vycivenými vidlákmi, ktorí

toho tiež veľa nenaspali, lebo nemohli veriť ani jednému zo štyroch stoviek žoldnierov, ani vlastným starostlivo vybraným strážcom, vlastne nikomu okrem čokoládových tyčíniek a Johnnyho Casha, na ktorých už čakali tak dlho, že by ani nespoznali, keby za nimi konečne prišli, a odrazu všetko *horí horí horí...* Keď na štvrtý deň do tábora priletel vrtuľník s mäsom a filmami, konečne som sa odtiaľ dostal a do Saigonu som dorazil taký šťastný, že som dva dni nespal.

Letecká mobilita, zapíšte si to za uši, nie je žiadna spása. Vďaka nej ste sa mohli cítiť v bezpečí, mohli ste sa cítiť všemocní, ale bol to len trik, technológia. Mobilita je stále len mobilita, môže zachraňovať životy alebo ich všetky šmahom vymazať (neviem, koľkokrát zachránila môj, možno tucetkrát, možno ani raz), v skutočnosti ste potrebovali flexibilitu, a to oveľa väčšiu, ako mohla poskytnúť technológia, potrebovali ste veľkolepý dar spontánnosti, schopnosti prijímať prekvapenia, a ja som ho veru nemal. Znenávidel som prekvapenia, stal sa zo mňa človek na rázcestí posadnutý istotou, ak ste patrili medzi ľudí, ktorí potrebujú vedieť, čo ich čaká, vojna z vás mohla urobiť masťný flak. Rovnako to bolo s vytrvalými pokusmi zvyknúť si na džungľu, prípadne s neznesiteľnou klímou alebo s pretrvávajúcim pocitom odcudzenia, ktorý nepoľavoval ani s pokračujúcim pobytom tam, naopak, cudzota bola čoraz mocnejšia a temnejšia. Bolo skvelé, ak ste sa vedeli prispôbiť, museli ste sa snažiť, nebola to však vedomá práca, museli ste si siahnuť do rezerv, vypestovať si skutočný vojnový metabolizmus, spomaliť, keď vám srdce búšilo ako bláznivé, alebo sa dať do pohybu, keď sa okolo vás všetko zastavilo a zo života vám zostala len entropia, čo ho trhala na kusy. Nič pekné.

Do hry jednodňaj vstupovala neustále prečesávaná zem. To pod zemou bolo jeho, to nad ňou naše. Obloha patrila nám, mohli sme sa do nej vzniesť, ale nemohli sme sa v nej stratiť, mohli sme utekať, ale nemohli sme sa skryť, jemu jedno

aj druhé išlo tak dobre, až to občas vyzeralo, že robí oboje naraz, a náš hladáčik vyšiel naprázdno. Tak či onak, tam alebo onam, nikdy neustával, vo dne ani v noci, nám patrili dni, jemu patrili noci. Mohli ste byť na najlepšie chránenom mieste vo Vietname a aj tak ste vedeli, že vaša bezpečnosť je len zdanlivá, že len tak z dlhej chvíle vás môže postihnúť predčasná smrť, slepota, môžete prísť o nohy, o ruky alebo o gule, môžete byť natrvalo znetvorený, môže sa vám prihodiť úplne hocičo, počuli ste o tom toľko príbehov, až človeku nešlo do hlavy, že ešte zostal niekto, aby zomrel pri prestrelkách a delostreleckej paľbe. Po niekoľkých týždňoch, keď sa nám vyšúchali niklové štítiky a všetci okolo mňa nosili zbraň, som si všimol, že hociktorá z nich môže hocikedy vystreliť a poslať ma tam, kde bude úplne jedno, či to bola nehoda alebo nie. Cesty boli zamínované, na lesných chodníkoch boli pasce, nálože a granáty vyhadzovali do vzduchu džípy a kiná, príslušníci Vietkongu pracovali v našich táboroch ako čističi topánok, práčky a žumpári, naškrobili vám uniformy, zbavili vás sračiek, a keď sa vrátili domov, ostreľovali vaše pozície. V Saigone, Cholone a Da Nangu vládla taká nepriateľská atmosféra, že keby sa to dalo, vraždili by vás pohľadom a stokrát za deň by padali vrtuľníky z oblohy ako vypasené otrávené vtáky. Zakrátko už keď som do nich nastupoval, nevedel som sa ubrániť myšlienke, že mi určite jebe.

Strach a pohyb, strach a nehybnosť, človek nevedel, čo by si mal želať, nevedel ani, čo je horšie, či vyčkávanie, alebo keď sa to začne mlieť. Boje prežilo oveľa viac chlapov, ako v nich zahučalo, lenže v medzičase všetci trpeli, najmä keď každý deň čakali, že to príde, bolo im mizerne, keď pochodovali, horšie, keď sa viezli na korbách áut alebo v obrnených transportéroch, príšerne vo vrtuľníkoch, tie boli najhoršie, keď vás tak rýchlo viezli k niečomu takému desivému. Pamätám si okamihy, keď som bol polomŕtvy od strachu z pohybu, keď vaša rýchlosť a smerovanie sú pevne dané.

Celkom stačili „bezpečné“ prelety medzi jednotlivými základňami a pristávacími plochami, kto sa raz ocitol na palube vrtuľníka zasiahnutého pozemnou paľbou, mohol si byť istý, že hlboká a trvalá trauma z vrtuľníkov ho už neopustí. Pri samotnom zásahu ste sa aspoň mohli spoľahnúť, že z vás hutnými dúškami vysaje energiu, bolo to štavnaté, rýchle a prosté, zatiaľ čo cestovanie bolo prázdne, suché, chladné a beztvaré, nikdy ste od toho nemali pokoj. Nanajvýš ste sa mohli obzerat' vôkol, či sú aj ostatní na palube rovnako vydesení a otupení ako vy. Ak vyzerali, že nie sú, pomysleli ste si, že ste sa zbláznili, ak vyzerali, že sú, cítili ste sa ešte horšie.

Prešiel som si tým mnohokrát a strach sa mi vyplatil jediný raz, bolo to pri jednom z horúcich pristátí, pod paľbou zo stromov vzdialených sto metrov, chlapi sa medzi guľkami hádzali do bahnistej vody, štvornožky utekali do trávy, ktorá sa neskláňala pôsobením otáčajúcich sa listov rotora, nečakalo ich tam bohviečo, ale lepšie ako nič. Vrtuľník sa vzniesol, skôr než sme stihli všetci vystúpiť, posledných pár chlapov sa súkalo spoza guľometu vo dverách a skákalo na zem z päťmetrovej výšky. Keď sme dorazili do bezpečia a kapitán nás zrátal, ohromene sme zistili, že až na chlapa, ktorý si pri zoskoku vyvrtol oba členky, sa nikomu nič nestalo. Potom si spomínam, ako sme sa brodili bahnom a mňa mučili pijavice. Možno si pomyslíte, že som odmietal akceptovať situáciu.

„Poviem ti, človek niekedy nedostane bohviečo na výber,“ prehodil raz jeden mariňák a nevedel som sa ubrániť dojmu, že v skutočnosti chcel povedať, že človek niekedy nedostane na výber vôbec nič. V tej chvíli síce hovoril o potravinových konzervách, o „obede“, ale vzhľadom na jeho mladý vek sa dalo pochopiť, že ak si bol niečím istý, tak tým, že niet jediného človeka, ktorému by záležalo na tom, čo si želá on. Nebolo nikoho, komu by chcel poďakovať za jedlo, ale bol vďačný, že je ešte nažive a môže ho zjesť, a že mu ešte žiaden hajzel nerozpáral brucho. Za posledný polrok nezažil nič iné,